

Резюмета на публикации на Красимира Филева

1. Хабилитационен труд

Концепцията на пианиста-изпълнител за музикалната творба

Вълнуващият процес на изграждане на изпълнителската концепция за музикалното произведение, на собственото тълкуване на творбата, както и множество разнообразни методи за общо разширяване на интерпретаторския кръгзор и обогатяване на концепцията за конкретното произведение са разгледани и подкрепени с примери в настоящата книга. Много от тези подходи могат да бъдат използвани от всички изпълнители, други са приложими конкретно от пианисти.

След увода и формулировката на целите на изследването, в трети раздел на книгата са разгледани и коментирани изследванията на различни автори върху неврофизиологичните и психологични основи на процеса на формиране на изпълнителската концепция. Подборът и подреждането на тези изследвания хвърлят светлина върху самата същност на творческия процес.

В четвърти раздел са засегнати проблемите за отговорността, която носи интерпретаторът, за изразните средства, които са на негово разположение. Обоснована е необходимостта тези средства да не се разглеждат изолирано едно от друго, а в техните съчетания, като от огромното количество възможни комбинации от средства се изберат оптимално подходящите за пресъздаване на авторската и интерпретаторската идея. Предложени са и идеи за натрупване на стиллова култура и изпълнителска ерудиция.

Пети раздел е най-разгърнат и най-разнообразен. В него са описани голямо количество нетрадиционни методи за обогатяване на клавирноизпълнителската концепция. Някои от тези методи, например изпълнението на произведението на друг музикален инструмент, въвеждането на нотния текст на откъс от творбата или на цялата творба в компютърна програма за нотопис, не са използвани до момента. В настоящия труд те се представят за пръв път. Затова тези методи са разгледани по-обстойно в книгата. Други, като аранжимент на клавирно произведение за подходящ изпълнителски състав, визуализация на музикален образ и драматизация на клавирна творба, са ползвани в методиката на обучението по пиано бегло, обикновено върху отделна музикална тема или малък фрагмент и най-вече във варианта на образни сравнения, предложени от педагога. В настоящия труд те са разгърнати като самостоятелни методи за обогатяване и задълбочаване на изпълнителския прочит на музикална творба. Методът ползване на учебен видеоклип съм апробирала в общообразователното училище с цел обяснение на музикални форми, музикалноизразни средства и вникване в характера на тонова творба. След като го разработих и като метод за обогатяване на изпълнителската концепция и след проведено експериментално занятие със студентка, го описвам в книгата. Добре познати методи, като прослушване на изпълнения на бележити интерпретатори, не са разгледани подробно, а са посочени като възможности за работа върху артистичната концепция.

С цел по-нагледното обяснение на начина на прилагане на конкретните методи и представяне на фактически материал за доказване ефективността на разглеждания метод, съм описала учебни занятия, които провеждах със студенти от моя клас, конкретния резултат върху артистичната идея на студента, както и отражението на приложния метод в дългосрочен план – върху развитието на стилския усет и интерпретаторското въображение на обучавания. Описанието на проведено учебно занятие дава възможност да се проследи как реално се прилага конкретният метод, как той функционира.

2. Други монографии

Развитие на въображението на учащия изпълнител на музика

В книгата разглеждам методи, които прилагам при обучението на студенти по пиано (задължителен инструмент), за развитие на въображението им. За да не бъде разработката твърде обемна, ограничих прегледа на методи до приложените само върху две пиеси – Валс оп. 64 №2 от Фр. Шопен и „Болната кукла“ от П. И. Чайковски; и само при един студент – Дамян Йорданов – изпълнител на българския народен музикален инструмент кавал и със специалност Дирижиране на народни състави, който до създаването на книгата изучаваше пиано като задължителен инструмент в моя клас.

Книгата съдържа 6 раздела. В първия раздел – увода – аргументирам: избора си на тема, актуалността и непреходността на темата за работа върху развитието на творческата фантазия на изпълнителя на музика, подбора на клавирен репертоар за обучение включващо прогрес на въображението.

Вторият раздел представлява описание на материалите и методите на изследването. Сравнени и обосновани са разликите в прилагането на методи между двете пиеси. Тези различия са свързани с отликите между двете произведения, както и различните условия, при които двете пиеси са записани.

В следващия, трети раздел е проучена литература свързана с проблема. Разгледани са авторитетни публикации.

Методите на работа върху Валс оп. 64 №2 от Шопен са описани и аргументирани обстойно в четвърти раздел. Това са:

4.1. Аранжимент на творбата за кавал и пиано. Този метод е насочен в голяма степен към развитие на звуковата фантазия на учащия изпълнител. Тук е моментът да уточня, че този първи метод е основа за прилагане на всички следващи, тъй като те се ползват върху версията за кавал и пиано, която създадохме със студента.

4.2. Визуализация на образи и сценарий за хореография на валса. Този подраздел включва визуализация (образи, които се градят на основата на илюстративен материал от биографии на Шопен), както и сценарий за хореография – двама танцьори, чиито движения и фигури са основани на сведения за танца валс, на многобройни видеозаписи от танцуване на валс, изображения на облекло от времето, в което Валс опус 64 №2 е бил създаден, както и в съответствие с основните черти на нашето виждане за звученето на пиесата.

4.3. Изпълнителски анализ и шлифоване на изпълнението. Работа върху звуков баланс, микродинамика, агогика. Основата на изпълнителския анализ е поставена още в началото на изучаване на пиесата – при обработката ѝ за кавал и пиано. В този подраздел е представен завършеният вид на анализа. На базата на придобитите в предходните етапи сведения и визуално-двигателни представи някои детайли от виждането ни за произведението на Шопен претърпяха редакция, което също е надлежно документирано.

4.4. Проектът за видеоклип – подробен сценарий. Тук са описани изразни средства на визуалните изкуства, с които аз и студентът се съобразихме при съвместното съставяне на сценария. В подраздела е разгледан проектът за видеоклип, обоснован от гледна точка на изразните средства на киното, компютърната анимация и възможностите на видеомонтажа, всичко в неделима връзка с музикалноизразните средства и конкретната ни изпълнителска концепция. Описанието е илюстрирано с изображенията, които предвиждахме да поместим във видеокомпозицията.

4.5. Реализираният видеоклип. В този подраздел са обяснени причините, поради които изготвеният сценарий е реализиран с изменения, както и конкретните отлики. Проследен е и ходът на „действието“ в окончателния вариант на видеопиесата.

Методите са разгледани в последователността, в която са приложени. Посочени са и някои промени, които възникват в хода на работата и са свързани с усъвършенстване на

изпълнителската концепция. Последователността, избрана за разкриване на методите позволява да се проследи поетапно работата върху въображението на студента.

В пети раздел са показани методите, които приложих при работа върху „Болната кукла“ от Чайковски:

5.1. Аранжиринг за кавал и пиано. Красивата кантилена поставя много различни проблеми при съставянето на обработка в сравнение с танцувалния валс с дялове контрастиращи по своя характер, щрихи, темпо, звуков баланс, преобладаваща динамика.

5.2. Видеозапис. Тук са разгледани и някои допълнителни изразни средства, които използвахме при записа на пиесата.

5.3. Монтираният видеоклип и въздействието на прибавените статични изображения.

В последния, шести раздел са изброени практическите доказателства за ефективността на приложените методи - награди, които нашият нетрадиционен камерен състав получи на международни конкурси за изпълнители. Тук е моментът да спомена, че са описани само тези награди, които станаха факт преди написването на книгата. След издаването завоювахме още награди.

Анализ на клавирна интерпретация

Идеите, споделени в тази книга са адресирани основно към изследователи с малък опит в разбора на изпълнение на музика. От идеите може да се ползва интерпретаторът за да уточни изпълнителската си концепция за дадено произведение. Клавирният педагог също може да открие полезни за работата си похвати за избистряне на изпълнителско виждане. Прецизен анализ, съпоставка и, на тази база, оценка на интерпретации са необходими на членовете на жури в конкурс. Опит в съпоставянето на изпълнения е необходим и на учителя по музика в общообразователното училище, който трябва да подбира за слушане в клас вълнуващи, правдиви и стилни изпълнения, които да привличат учениците. Въпреки че примерите, посочени в изложението са взети от интерпретации на творби за пиано, основните принципи и идеи могат да бъдат полезни не само на пианистите, а и на всеки изпълнител на музика, инструментален или вокален педагог и критик, учител в СОУ, а също и за изследователски цели.

В монографията са разгледани обстойно и характерните задачи, които поставят някои типове изследвания, специфични подходи, удачни при всеки конкретен тип проучвания (и различни условия на наблюдението), като е предложен и подходящ ред на действия за успешен резултат. Таква изследвания (подредени по реда на разделите на книгата, в които са разгледани) са: съпоставка на клавирни интерпретации, съставяне на изпълнителски профил, анализ на изпълнение на живо, разбор от първо изпълнение пред публика на музикална творба. Структурата на всяко от тези проучвания следва естествените етапи на анализа на интерпретация – подготвителен етап, начален стадий, фаза на детайлна работа, заключително обхващане и окончателно формулиране на изводи.

Изследователят на една интерпретация е и неин тълкувател. За да се справи анализиращият с аргументирано разкриване на причините, довели до определено изпълнителско решение, в книгата са разгледани примери на обосновки на интерпретаторски виждания, които дават нови знания за специфични черти на изпълнителския профил на водещи клавирни, в това число и български интерпретатори.

Креативност и творчество чрез електронни учебници по музика

В настоящата монография са анализирани творческите задачи в електронните учебници по музика за 1. - 7. клас на общообразователното училище в България на издателските марки „Просвета“ и „Просвета плюс“ (авторски колектив с координатор професор Пенка Минчева, в

който участвам). Ролята ми в авторския колектив включва вдъхновяващата работа по създаване на електронните учебници, изпълнение на голяма част от клавирните произведения предвидени за възприемане, осигуряване на снимков материал, а за електронните учебници – още и подбор на изпълнители на част от примерите за слушане с народна музика.

Книгата включва 10 раздела. В първия раздел са разгледани научни трудове по теми свързани с проблемите, изследвани в монографията.

Следващите раздели съдържат описание и анализ на електронни ресурси, подредени според конкретното си предназначение. Така във втори раздел се коментират творчески задачи, свързани с усвояване на нова учебна материя. Например в 4. клас се представят музикалните инструменти арфа и виолончело. За слушане в печатното издание на учебника са избрани „Лебед“ из „Карнавал на животните“ от К. Сен-Санс и Два концерта за арфа и оркестър. Тема в занятието е и „тембър“. В електронен ресурс към това учебно занятие четвъртокласниците са насочени повече към отчитане на отликите в звученето на двата оркестрови инструмента – звукът на арфата е нежен, ефирен, с рязко начало и бързо заглъхване, при което между последователно прозвучаващите тонове се получават „паузи“. Виолончелото има напевен звук, последователно появяващите се тонове са меко и плавно свързани. Въпросът, който е зададен след тази информация, е дали, според характера на творбата „Лебед“ на Сен-Санс, е подходящо словата мелодия да се изпълни на арфа (естествено – не, тъй като красивата кантилена ще прозвучи „накъсано“).

В трети раздел са коментирани задачи, отнасящи се до осмисляне и обобщаване на вече преподадено учебно съдържание. Следващият раздел включва задачи за вникване в характера на звучаща музика, в пети раздел са анализирани творчески задачи за изпълнение и за импровизация (например в електронния учебник за 6. клас е поставена задача за драматизация по избран от класа разказ на Елин Пелин описващ живота на шопите и разказ на Йордан Йовков, обрисоващ живота на добруджанците. В последната точка от условието на електронния ресурс на учащите се предлага да импровизират реплики в стила на героите на разказите.

Шести раздел включва разбор на електронни ресурси за преговор и обогатяване на по-рано придобити знания. В следващия, седми раздел са разгледани тестови творчески задачи (например задача за откриване на подходящи тембри за изпълнение на мелодии от изучавани песни. В електронния учебник за 2. клас към определяне на изходно ниво е поставена задача за избор на музикални инструменти, на които, според характера на мелодиите е най-подходящо да се изпълнят двете песни. Едната мелодия е авторска, със светла, идилична звучност, другата е игрива, танцувална българска народна песен). Осми раздел съдържа анализ на творчески задачи за създаване на празнична атмосфера (като задачата за съставяне на музикална коледна картичка - 3. клас; и задача за довършване на поетичен текст и колективно композиране на песен по стиховете в чест на 24. май, поставена на седмоласниците. Класът се разделя на две групи, всяка група избира едното от предложени две двустихия, довършва го и съчинява мелодия, за представяне на класа на празника се избира по-сполучливата песен).

В девети раздел е коментирано оформлението на електронните ресурси, и тези похвати в тях, които благоприятстват творческото решение, а последният, десети раздел представлява направените изводи.

Българска народна музика в камерното творчество на Николай Стойков

В книгата са включени анализи на създадени от Николай Стойков обработки на народни песни и инструментални мелодии, обект на разбор са и произведения по народни образци. В изложението се проследява също и пресъздаването от пловдивския композитор на особено ярки родопски народни песни, върху основата на които Стойков пише през почти целия си творчески път, много и разнообразни произведения. Проследени са и „превъплъщенията“ на родопската

народна песен „Дуйни ми, лейни, бял вятър“ в осем произведения за различни изпълнителски състави, които Стойков създава в различни периоди от творческото си. Анализирани са и красивите творби по цикъл от родопски песни. В края на всеки раздел на книгата са осветлени характерните особености на различните обработки. Разкрива се и органичната връзка, която композиторът създава между народната песен и авторския съпровод, умело изграденото сходство между народните песни и мелодиите, създадени от професионалния музикант. В нов раздел – изводи – са обобщени характерните особености на стила на композитора при създаване на камерно произведение на основата на българска народна песен, както и обичайно прилаганите похвати.

3. Книга по дисертация

Ограничаване на сценичния дистрес

Въз основа на:

1. Педагогическо наблюдение над сценичното поведение и качеството на изпълнение на 317 студента;
2. Педагогическо наблюдение върху подиумните стресови реакции и постижения на 59-те студента, съставляващи експерименталните класове;
3. Оценка на сценичните реакции на 128-те студента, участващи в педагогическия експеримент;
4. Отговори на 82-ма анкетирани изпълнители от различни възрасти и с различен концертен опит;
5. Музиковедски анализ на 56 рецитала и участия с оркестър на известни български музиканти;
6. Интервюирани концертиращи изпълнители, студенти и ученици за самочувствието им на концертния подиум;
7. Собствена концертна практика;
8. Възможността да следя отблизо предконцертното поведение на колеги – преподаватели във висше училище по музика, с голям сценичен опит;
9. Анализ на публикувани в пресата интервюта на 7 световно известни музикални изпълнители и педагози;

проучих сценичната ситуация, като изведох факторите, които имат най-голям стресогенен ефект върху изпълнителя на музика и типовете стресова реакция, които най-често провокират отделните концертни стресори. Класирах тези стресори по значимост за концертиращия артист:

1. Страх от забравяне;
2. Страх от технически грешки;
3. Страх от недостатъчна подготовка;
4. Страх от неубедителна интерпретация;
5. Отделни слушатели;
6. Малък сценичен опит;
7. Предишни неуспехи;
8. Забележки на педагога;
9. Шумове в залата.

От това класиране е ясно, че субективните стресори преобладават по значимост пред обективните. Това показва, че върху проявленията на сценичния стрес може да се повлияе чрез подходящо обучение.

Изследвах сценичните стресови реакции на изпълнителите и проявленията им върху:

- Мобилизиране и изразходване на енергия;

- Емоции;
- Внимание;
- Поведение непосредствено преди сценичната изява;
- Качество на изпълнението;
- Реакции при грешка.

На основата на резултатите от всички тези проучвания разработих и описах метод за ограничаване на негативните проявления на сценичния стрес при изпълнение на пиано. Книгата е издадена на основата на дисертационен труд, защитен през 1996 година.

4. Статии и доклади

Изясняване на изпълнителската концепция за клавирна творба чрез изпълнение на други музикални инструменти

В тази статия се разглежда педагогически подход за изясняване и обогатяване на изпълнителското виждане за клавирна пиеса чрез просвирването ѝ на друг музикален инструмент, чието използване е съобразено с характера на творбата и професионалните потребности на учащия. Подходът е прилаган при студенти, изучаващи пиано като втори инструмент. Коментирани са два случая на прилагане на подхода върху произведения в различен стил, с различен характер и, до известна степен, различни конкретни педагогически цели. Преподавах пиесата „Приспивна песен“ от Веселин Стоянов (един от българските композитори-класици, принадлежащ към поколението създатели на национален музикален стил). В момента се налагаше да работя върху отграничаване на елементите на музикалната мисъл чрез „дъхове“, т.е. върху фразирането. Основният инструмент, на който обучаваният свири, е кавал (български народен дървен духов музикален инструмент с нежен звук). Прецених, че изпълнявайки мелодията на кавал, моментите, в които е подходящо да се поеме дъх, ще се изяснят много по-леко и естествено. Не по-малко важно беше, че предвид тембровите характеристики на народния инструмент и характера на пиесата – красива, нежна, топла, затрогваща мелодия с фино нюансиран акомпанимент, тя няма да „пострада“ в аранжирания за кавал и пиано, дори въвеждането на нов инструмент е по-вероятно да подсказва нови идеи за интерпретация. Помолих обучавания да изсвири на кавал сопрановата мелодия, а аз акомпанирах на пиано. Създавахме аранжирания в реално време, докато свирехме. Когато се почувства „в свои води“, с отлично познатия тембър и изразни възможности, студентът вдъхновено започна да „твори“ своята версия за мелодията – променяше щрихи, динамически нюанси, отселяваше отделни построения в нов регистър, добавяше смислови акценти, агогически отклонения, орнаменти.

В други занятия подготвих студент за конкурс за изпълнение на пиано на творби от Й. С. Бах и барокова музика. Произведенията, които студентът изучаваше, бяха „Прелюд с moll“ - № 3 из „Малки прелюдии и фуги“ от Й. С. Бах и „La Pateline“ от Ф. Купрен. Търсейки темброво наподобяване на оригиналната звучност, предложих на младия изпълнител да изсвири двете пиеси на чембало, на което, след неколкочкратни изпълнения, обсъждане и решаване на серия от задачи, подготвихме основния вид на изпълнителската концепция за изпълнение на пиано. Освен конкретните ползи от включването на други музикални инструменти върху обогатяване на концепцията на обучавания изпълнител за усвояваната музикална творба, се откриха също и приноси върху развитието на учащите инструменталисти в дългосрочен план - прибавиха се нови изразни средства към изпълнителската им палитра, обогати се музикантската им култура, те получиха нови идеи за своята бъдеща работа като изпълнители и педагози, повиши се мотивацията им.

Денят на кирилската азбука, славянската писменост и българската книжовност, отразен в електронни учебници по музика

В настоящото изследване се анализират задачите, посветени на Празника на славянската писменост и култура в електронните учебници по музика на издателство Просвета (Минчева и кол.) за 1. - 4. клас. Цел на проучването е доказване на ползотворността на разглежданите електронни ресурси за възпитаване на децата в почит към създаването на славянската писменост и българската книжовна школа, а също и към ученето, книгите, ерудицията.

Според специалисти с различен професионален опит разглежданите електронни ресурси мотивират децата да учат и имат позитивен ефект върху осъзнаването на значимостта на делото на светите братя Кирил и Методий – създатели на първия вариант на азбуката, ползвана от няколко славянски народа, с което целите на създаването на електронните ресурси могат да се считат за изпълнени. В добавка към това интервюираните педагози изказват мнение, че чрез тези задачи се развива също въображение, емоционална интелигентност, логично мислене и устойчивост на вниманието.

Годишните времена в урока по музика – благодатна тема за усвояване на музикалноизразни средства и развитие на творческото мислене на учениците

Учебните комплекти по музика за образователното училище в България съдържат печатно издание на учебника с основната предвидена за усвояване информация; книга за учителя, в която са поместени допълнителни сведения по всяка преподавана тема и е предложен план на всеки урок; тетрадка за ученика с допълващи въпроси и задачи, подходящи както за работа в клас, така и за домашни занимания; комплект компактдискове с музиката за слушане и песните за изпълнение; електронен учебник, обединяващ съдържанието на печатното издание на учебника, всички музикални произведения за възприемане и песни за изпълнение, предложени и с включени солисти, и – в отделен файл – само инструменталния съпровод, подходящ за изпълнение на симбек, а също и много допълнителни въпроси, задачи, идеи за проекти, разнообразен илюстративен материал – видеоклипове, допълнителни музикални творби, схеми, таблици, снимки, стихове. Достъпността на електронния учебник от всяко устройство с интернет прави учебното помагало особено актуално в условията на налагано от пандемията дистанционно обучение.

В настоящото изследване са подложени на теоретичен анализ задачите посветени на темата за годишните времена от печатните и електронните учебници на издателство „Просвета“ [1., 2 и 3].

Резултатите от проведен педагогически експеримент потвърдиха тези от теоретичния анализ, като доказаха значително по-висока успеваемост, по-висок потенциал за нестандартно мислене и повишен интерес към занятията с музика при ученици от 2., 3. и 4. клас на общообразователното училище след експериментално обучение.

РАЗВИТИЕ НА ТВОРЧЕСКОТО МИСЛЕНЕ ЧРЕЗ ЕЛЕКТРОНЕН УЧЕБНИК

Музикалните дейности са възприемане, изпълнение и съчиняване на музика. В различните занятия, според конкретната преподавана материя, тези дейности са застъпени в различни съотношения.

Една от задачите, предвидени за съчиняване на музика в електронния учебник, изисква от учениците да създадат нови песни, една – в проста едноделна форма, една – в проста двуделна и една – в проста триделна форма, по зададени стихове и „жокер“ - нотирана начална фраза на мелодия.

Към дейността изпълнение на музика е ориентирана творческата задача кастинг за изпълнение на рап, при която учениците избират подходящ текст и ритъм между няколко предложени, класът се разделя на творчески екипи, всеки екип избира "рапър", съчинява съпровод с ученическите ударни инструменти, рапърът и членовете на екипа изпълняват съчинения рап, записват го и го представят на "журито", състоящо се от учителя и тези ученици, които не са участвали в артистичните екипи.

Творчески елемент съдържат и някои от задачите за възприемане на музика. Такава е например задачата след прослушване на клавирната пиеса „Рондо“ от Дм. Кабалевски да се посочи, на какъв от познатите музикални инструменти може да се изпълни мелодията на всеки от дяловете, така, че характерът ѝ да се подчертае. За да се справят учащите по-лесно, са посочени три инструмента за избор – тромпет, цигулка и флейта.

Приемани с удоволствие и ентузиазъм от младите хора, творческите задачи развиват креативното мислене на учениците. Познали въодушевлението от творческия акт и удовлетворението от създаване на нещо ново и интересно, младежите са изкушени както от творенето, така и от по-широкия поглед върху конкретен проблем, а също и от търсенето и постигането със собствени усилия на красота.

Музикалният интелект – структура и измерения

За да се съхрани и възпроизведе музикална творба, се използва знаковата система нотно писмо. Успешното боравене с нотното писмо изисква наличие на определено равнище на музикална интелигентност, тъй като две от дейностите със знаковата система – записване на звучаща музика и изпълняване на нотен текст не са по силите на хора, които притежават в много ниска степен един от под-компонентите на музикална интелигентност – тонововисочинен слух (т.нар. тонововисочинна глухота). Музикалната интелигентност включва способностите ладов усет, метроритмичен усет, музикалнорухови представи и производният на тези три способности усет за многогласие. Тези способности са необходими за практикуване на музикалните дейности възприемане, което има своите перцептивна, интелектуална и емоционална страна; изпълнение, изискващо сензитивност, емпатийни умения, артистичност, умение за бързо, точно и естетически сполучливо разчитане на нотен текст, инструменталноили вокалнотехнически умения, музикалнотеоретични и естетически познания, умение за изграждане на правдива художественоизпълнителска концепция, сценично присъствие, самоконтрол; и съчиняване, за което са необходими сензитивност, емпатийни умения, музикалнотеоретични и естетически познания, креативност.

Идеята за красотата в клавирния цикъл „Детски птици” на Константин Илиев

Красота съществува навред в природата. Понякога тя блика дори от същества, които сме свикнали да приемаме за некрасиви. Вглеждайки се по-внимателно, пренебрегвайки традиционния възглед, ние откриваме цветови съчетания, пропорции, движения, които стават изненадващо красиви, щом веднаж прогледнем за тях. В изкуството изобразяването на красота може да придобие най-различни форми, както и да си вземе за прототип най-неочаквани герои. Такава красота разкрива пред нас малката галерия от образи – клавирният цикъл „Детски птици” от българския композитор Константин Илиев. Цикълът се състои от шест пиеси. В този клавирен цикъл разглеждам красотата на персонажите – например малкият сладкогласник – славеят – е красив с изкуството си пеене, т.е. с това, което може, а розата, на която е кацнал – със своята симетричност, пропорционалност и грация – с това, което е. Лястовичките са красиви с дързостта да се борят срещу свирепата мощ на вятъра. Пример за красота на конструкцията е класическата стройност на изградените музикални форми, незначителните отклонения от която са продиктувани от конкретните изобразителни задачи във всяка пиеса. Красота на изказа е недвусмисленото и въздействащо обрисуване на всички образи с изобретателно намерени и пределно лаконични средства. Красотата на изобразяването се крие в откровено и завладяващо описание на всички образи с гениално намерени и максимално стегнати средства. Целият цикъл е пример за още един тип красота – красотата на инвенцията, на изобретателността и изобретяването, на откриването на красив със своята яснота и лаконичност начин да се пресъздаде един образ брилянтно разпознаваемо, да му се вдъхне живот, да се насити с чувства и смисъл, красотата един творец да „се осмели” да материализира чрез звуци една неуловима нематериалност, каквато е сънят, красотата да подтикнеш въображението на изпълнителя и слушателя да полети, красотата на ума.

За абсолютния музикален слух от първо лице

Абсолютният музикален слух е вродена заложба, която позволява разпознаване на точната височина на определен тон без да се ползва предварително зададен ориентир, независимо от тембъра на звукоизточника и независимо от това, дали звучи единичен тон, логически

организирано мелодическо последование, поредица от тонове неподчиняващи се на определена логика, хармонични интервали, или съзвучия. Този тип тонововисочинен слух не се постига чрез педагогическо въздействие. Притежателите на абсолютен слух чуват наименованията на тоновете едновременно с прозвучаването на самите тонове. Сред предимствата на абсолютен слух са: - Бързото – осъществявано практически в реално време и точно долавяне на тоновете имена е от полза на композиторите, които в свой художествен проект са си поставили звукоподражателни задачи. - Тъй като на притежателя на абсолютен слух не се налага да ползва като опора осъзнаването на ладовите функции, за да разпознае тоновете от една мелодия, той е в „поизгодна позиция” в сравнение с придобилия релативен слух при работа върху творби, в които отсъства тонална организация. Това е особено ценно за изпълнители и диригенти. - Скоростта, точността и увереността на чуване на тоновете имена от притежателите на абсолютен слух, позволява някои необичайни, странни, неочаквани интонационни ходове да бъдат идентифицирани точно, при това в момента, в който звучат и без усилие. Това е много полезно например при събиране и нотирание на народни песни, тъй като при наличие на абсолютен слух мелодията звучи „нотирана”. Притежателите на абсолютен слух срещат и някои проблеми, като: - Толерантността на абсолютен слух (свойството, позволяващо например различни честоти около 440 херца да се възприемат като „ла”) и отсъствието на необходимост от обучение, при което интонационно точно се запаметяват интервали-шаблони, служещи за ориентир, са причини, които могат да обяснят често срещаното у музикантите с абсолютен слух непрецизно интониране. - Толерантността на абсолютен слух може да стане причина той да бъде изгубен. - Притежателите на абсолютен слух чуват с тонови имена звуци, които не са произведени от музикален инструмент или с глас, а от най-различни звукоизточници. Нахлуващите отвсякъде тонови имена – букви или срички (в зависимост от това, дали музикантът е привикнал да използва буквени или слогови наименования на тоновете), от които могат да се образуват различни думи или да тласнат асоциациите на възприемащия в необичайна и нежелана посока, разсейват.

Преподаване на рондо и вариационна форма в учебник по музика за 5. клас на българското общообразователно училище

Грижата да се възпитават подготвени слушатели на музика с положително отношение и интерес към стойностните явления в тоновото изкуство се полага основно на общообразователните училища. По тази причина в учебниците по музика на издателства „Рива” и „Азбуки-Просвета” в България (авторският колектив е един и същ) се обръща голямо внимание на критерии като поднасяне на информацията по интригуващ начин, включване на творчески задачи, нагледност, богат, естетически издържан и ясен илюстративен материал. За да обоснова тези твърдения, ще разгледам примери от учебника по музика за 5. клас на издателство „Рива” [2]. В една от задачите към темата за музикалната форма „рондо” при поместени четири двустихия на тема „есен” (темата „рондо” се изучава през есента), от учениците се изисква да посочат от какво подреждане на двустихията ще се получи структура съответна на „рондо” формата, кое двустихие е най-подходящо за тема и кои ще се използват за епизоди. За да вземат това решение, обучаваните трябва да отчетат, че по-лаконичното първо двустихие в двувременна стъпка се отличава ясно от всички други – по-описателни, т.е. контрастира ясно на трите останали. Това го прави подходящо за тема на рондо, която по същия начин е в отношение на контраст с епизодите. Впоследствие учащите изговарят ритмично поетичния текст, като към него съчиняват подходящ спрямо характера на стиховете съпровод на детски ударни музикални инструменти. В този учебник: Дефинициите не се предоставят наготово, а се постигат чрез наблюдение. Това дава възможност за определено откривателство още при най-елементарната от трите музикални дейности – възприемането на музика. Задачите съпътстващи и подпомагащи

усвояването на преподаваните знания, са ориентирани към: стимулиране на творчество чрез промяна на условията, в които функционира новата информация; създаване на нов продукт; предоставяне на модели на анаксиоматизация, чиято структура е приложима към бъдещи мисловни операции. Илюстративният материал има няколко функции – осигурява допълнителна информация свързана с урока; подпомага вникване в характера на музиката звучаща в конкретното занятие чрез емоционалното въздействие на изображенията; предоставя креативни подходи за кодиране на информация, които учащите могат да използват като модел в бъдещата си работа.

Отговорността на педагога пред учащия изпълнител на музика

Отговорността на учителя по музикален инструмент пред своя ученик е многостранна. Тя включва начално диагностициране на способностите на детето, развитие на професионалните качества, умения и сръчности на ученика, изграждане на фонд от знания (начално нотно ограмотвяване, база от музикалнотеоретични знания, общомузикална и стилова култура), отговорност за изграждане на трайна мотивация за занятия с музикален инструмент, развитие на волеви качества и прецизен контрол над собственото изпълнение, създаване на адекватно на способностите на учащия самочувствие. Докато за първите изброени отговорности се срещат публикации, темата за необходимото самочувствие на изпълнителя обикновено се пренебрегва от авторите на методически разработки. Самочувствието на музикантаинтерпретатор не трябва да бъде нито прекомерно, нито неоправдано ниско, тъй като и едното, и другото могат да попречат както на успешните представяния пред слушателите, така и изобщо на професионалната и дори на житейската реализация на инструменталиста.

Повишаване качеството и обогатяване на музикалнотуховите представи чрез професионалното обучение по пиано

Една от областите в изкуството, където се съчетават специфични способности и се изисква тяхното максимално и балансирано развитие, е клавишноизпълнителската дейност. По тази причина на първо място сред отговорните задачи пред клавишния педагог (който обучава бъдещите интерпретатори) е развитието на музикалните способности на ученика – ладов усет, метроритмичен усет и музикалнотухови представи. Музикалнотуховите представи осигуряват съхраняване в индивидуалния паметов фонд на звуковите впечатления от разнообразни музикални последования. Музикалнотуховият опит, съдържащ натрупаните музикалнотухови представи, улеснява всяко тоново възприятие чрез идентифициране и отграничаване на познатото, обичайното (вече запазено в паметта), от новото, различното, което предстои да бъде закрепено в съзнанието и на свой ред да бъде използвано като опора при следващо възприятие. Колкото по-богати, детайлизирани, осмислени и лесно активирани са музикалнотуховите представи на учащия, толкова по-облекчен и по-качествен е процесът на възприемане, заучаване и художествено изпълнение на тонова творба. Професионалното обучение по пиано е насочено предимно към усвояване на инструментални умения, изработване на репертоар и изграждане на стилова и общомузикална култура. Сред причините за недостатъчното внимание на клавишните педагози към балансираното развитие на музикалните способности на техните възпитаници, са ограниченото времетраене на урока по пиано, както и изискванията към педагога да представи възможно найголям брой изявени ученици на възможно най-много конкурси за пианисти, прослушвания, младежки фестивали и концерти. Продължителното задържане в ежедневните занимания на пианиста на една и съща концертна или конкурсна програма от съображения за максимално качествено ѝ представяне на определения форум, води до създаване на сравнително беден фонд от музикалнотухови представи, т.е. задържа развитието на

коментираната музикална способност. Основни дейности при обучението по пиано, особено пряко свързани с музикалнослуховите представи са запаметяването на усвоявани творби наизуст, което включва и различни способности за проверка на запаметеното; и репертоарната политика на педагога. От допълнителните дейности предимно към процеса на създаване и актуализация на музикалнослухови представи имат отношение: четене от пръв поглед, свирене по слух, възстановяване по памет на неизпълнявани скоро творби. Повече с натрупването на фонд от музикалнослухови представи е свързано ескизното изучаване, а към уточняване и осмисляне на музикалнопаметовия образ постъпващ във фонда от музикалнослухови представи чрез многократните му актуализации се отнася анализирането на музикалното произведение за запаметяване и за избистряне на интерпретаторската концепция. Това разграничаване е условно, тъй като правилно провеждана, всяка от дейностите е от полза на трите процеса, свързани с усъвършенстването на музикалнослуховите представи. В настоящата разработка се предлагат и подходи за освобождаване на време за изброените допълнителни дейности в урока по пиано.

Българският композитор Панчо Владигеров – психологически корени на творческия му облик

Панчо Владигеров (1899-1978) е един от най-видните български композитори. Той създава 70 опуса произведения с висока естетическа стойност и с много широк жанров обхват. Произведенията му са изпълнявани в цял свят, а всеки български пианист се е докосвал до клавирните му опуси. В настоящото изследване разкривам психологическите предпоставки за творческия му облик, като следвам реда: типологична характеристика – доказателства за причисляването на композитора към определен тип, почерпени от ежедневието му, от изпълнителската и педагогическата му дейност и подкрепени от изказвания на негови близки, ученици и критици – влияние на посочената типологична характеристика върху творческия му почерк.

Емоционалният свят на музикално произведение отразен в учебен видеоклип

За да докажа, че чрез компютърно генериран видеоклип може да се пресъздаде пълноценно емоционалното съдържание на музикална творба, представих работата по създаване на сценарии за видеоклипове по българската народна песен „Изгреяло ясно слънце“ и по Багатела N 1 из цикъла „24 багатели за пиано“ от И. Спасов. Клавирната миниатюра и народната песен са противоположни по характер, багателата е създадена на основата на додекафонията, а народната песен има за звукоред мажорен пентахорд, клавирната пиеса е авторска, за разлика от народната песен.

Николай Стойков – Сюита от три песни по народни мелодии със съпровод на ударни инструменти

Предмет на настоящото изследване е „Сюита от три песни“ от Николай Стойков. Трите части на цикъла са създадени на основата на български народни песни, отличаващи се с ярки, запомнящи се интонации и нетрадиционна структура. Трите български народни песни не са еднотипни, а се различават съществено една от друга по характер и структура на мелодията. Това, както и фактът, че произведението е създадено в сравнително ранен етап от творческото развитие на композитора, т.е. в този период той е по-„непредубеден“, по-непосредствено и интуитивно изпитващ влиянието на фолклорния първоизточник, професионалният опит вече е налице, но все още не е натежал върху тоновия творец със своето аналитично-рационално влияние; прави сюитния цикъл особено подходящ за проследяване на пътя от емоционалния

отклик, който предизвиква народната песен, до новото, авторско произведение. В статията са анализирани особеностите на мелодиите в трите народни напева и музикалноизразните средства, използвани от Николай Стойков при изграждането на сюитния цикъл.

Интелектуално развитие на учениците чрез занятия по музика в СОУ

Тъй като за „разбирането” на музикалния език са необходими определени интелектуални усилия, това създава благоприятна възможност масовото музикално образование да окаже сериозно влияние върху интелектуалното развитие на учениците. За разкриване на възможностите за положително въздействие на часовете по музика в средното общообразователно училище разглеждам въпросите и задачите за: целенасочено наблюдение с елемент на оценка, сравнение, търсене на решение и практическо приложение на получените знания, преструктуриране на информация. Такива въпроси и задачи са включени в учебника за шести клас на средното общообразователно училище.

Нестинарски обред в село Стоманово, Смолянско на 03. 06. 2016

Нестинарските обреди включващи танци върху жарава, са практикувани от древните траки. Днес те са съхранени в няколко български села в югоизточната планина Странджа, както и в село Стоманово, планината Родопи, Югозападна България. Такива обреди се състоят и в няколко села в Северна Гърция, където са пренесени от преселници от Странджа. Докато в странджанските и северногръцките села върху древния езически обичай са надградени християнски традиции – вярата и почитта към Св. Св. Константин и Елена, то за жителите на Стоманово (чийто обред ще опиша в настоящото изложение) обредът не е бил християнизиран – за тях той е останал езически тракийски орфически обичай (а нали тракийският легендарен певец и лечител Орфей, основал учението „орфизъм“ е живял в планината Родопи), израз на култа към Великата Богиня-майка, синът ѝ Сабазий (Слънце-огън), Загрей (Богът-бик) и, както го определиха самите стомановци – празник на живота, на плодородието.

ПРЕПОДАВАНЕ НА ЕСТЕТИЧЕСКИЯ СМИСЪЛ НА МУЗИКАЛНИТЕ ФОРМИ

Педагогическият принцип на достъпност гласи, че информацията, която се преподава, трябва да бъде разбираема от учащите. Известно е също, че човек отрича и отхвърля онова, което не разбира. Така образците на световната музикална съкровищница, ако не се възприемат с разбиране, няма да бъдат обичани и търсени от съвременните младежи – бъдещите потребители на изкуство. Музикалната форма – структурата на едно тоново произведение – е от особено голямо значение за проумяване на неговото емоционално съдържание и естетическо послание. По тази причина при обучението по музика в общообразователното училище е важно да се обърне достатъчно внимание на усвояването на музикалните форми от учениците, на постигане на умения за разпознаване на музикална конструкция при възприемане на творбата, за разграничаване на музикалните структури една от друга. Не по-малко важно е също естетическият смисъл, който носи всяка отделна музикална форма, да бъде познат на учениците. Очакваният резултат от обучение с такава насоченост е повишаване на интереса на учащите към шедьоврите на световното музикално изкуство и това е дългосрочната цел на настоящото изследване. Конкретната цел е усвояване на естетическия смисъл на музикалните форми на основата на емоционално обогатена интегративна връзка с учебния предмет История. Обучението по усвояване на естетическия смисъл на музикална структура се провежда в българско общообразователно училище, в 7. клас, тъй като през седмата година от учебния курс по музика учащите вече имат: натрупан достатъчен слухов опит; достатъчно знания за музикална форма;

възрастта им позволява формулиране на изводи на основата на практическа дейност; а тези, които са обучавани по системата на проф. Пенка Минчева – и вече създадена в предходните години от учебния курс творческа нагласа. Методът, който се апробира, представлява поредица от задачи, в които се преплитат темите „Българска история“ и „Музикални форми“, с предварително създадени умения за съчиняване на музика и на инструментален съпровод към готова мелодия с комплект от ученически музикални инструменти. В 7. клас учащите вече са усвоили музикалните структури „едноделна“, „двуделна“, „триделна“, „рондо“, „тема с вариации“, „сюитен цикъл“. Новата музикална конструкция, която се преподава, е „соната“ - сонатно алегро и сонатно-симфоничен цикъл. Във всяка една от задачите на учениците се предлага да съчинят музикално произведение по избрана от тях тема из българската история, като за целта могат: да композират своя мелодия, да съчинят акомпанимент към изучавани песни, да напишат свой текст към позната инструментална мелодия, да компилират творбата си от откъси от изучавани творби, подходящи спрямо избраната тема, емоционалната насоченост на конкретния епизод (епизоди) от българската история. В класове, в които нито един от тези варианти е неприложим, от учениците се изисква да опишат, какви исторически събития ще бъдат тема на тяхното произведение, за какъв изпълнителски състав то ще бъде предназначено, какъв ще бъде характерът на музиката и на отделните музикални теми, какъв ритъм е подходящ за предаване на характера на всяка тема, ще присъстват ли контрастни епизоди в произведението, ако музикалната форма предполага наличие на контрастни дялове, с какви средства ще бъде пресъздаден контрастът, ще се включат ли звукоподражателни моменти, какво ще се изобрази с тях, т.е. да опишат изразните средства, които биха използвали. Експеримент, проведен от главен учител Диана Кацарова, убедително доказва, че интересът на учениците към т.нар. сериозна музика се е повишил след прилагане на серията от задачи, която описах. Разпознато от много ученици е и произведението, което е слушано извън предвидените за илюстрация на учебния материал творби. Това дава основание да се твърди, че целите на серията от задачи са постигнати, както и надеждата, че със задачи като тези можем да възпитаваме млади хора, емоционално отзивчиви към непреходната красота на сериозната музика.

Опера, оперета, балет, рок опера и мюзикъл в електронни учебници по музика за българското общообразователно училище

Възпитаването на ерудирани и творчески мислещи млади хора е една от задачите на учебните дисциплини от естетическия цикъл, между които е и учебната дисциплина Музика. Музикалните дейности – възприемане, изпълнение и съчиняване на музика – предоставят богати възможности както за провокиране на детската фантазия, създаване на творческа нагласа и потребност от творене, така и за изграждане на музикална култура у бъдещите потребители на изкуство. За да се реализират тези възможности, в учебните курсове по музика в общообразователното училище трябва да присъстват и трите основни музикални дейности, подходящо разпределени в отделните занятия. Това означава, че задачи за включване на тези дейности в уроците трябва да бъдат осигурени в учебниците по музика. В печатните издания на учебниците на Минчева и кол. (Mincheva et al. 2018a, Mincheva et al. 2018b) е предвидено балансирано реализиране и на трите музикални дейности, а всеки учебник съдържа основната информация, която учащите трябва да усвоят, онагледена по подходящ начин, идеи за прилагане на музикалните дейности, въпроси, задачи, илюстрации по темата на урока. Отделно, на електронен носител, са предоставени музикалните примери към всеки урок. Електронният учебник по музика е модерно и полезно, а предвид новите условия и наложеното от обстоятелствата онлайн обучение – и необходимо учебно помагало, което включва: - Цялото учебно съдържание на печатното издание на учебника; - Предвидените към всеки урок

произведения за слушане и песни за изпълнение, поместени на страницата, на която трябва да се използват; - Допълнителни въпроси, задачи, предложения за ученически проекти, схеми, фотогалерии, видеоклипове. Всички тези допълнителни електронни ресурси (също поместени на съответната страница и) са създадени с цел по-добро усвояване на учебната информация, попълноценно вникване в характера на звучащата музика, развитие на музикалните способности, интелигентността, творческото мислене, емоционалната отзивчивост на учениците. В настоящото изследване са анализирани задачите от електронните учебници по музика за 3. и 7. клас на авторски колектив с ръководител проф. Пенка Минчева (Mincheva et al. 2018a, Mincheva et al. 2018b), които се отнасят до опера, оперета, балет, мюзикъл и рок опера. Анализите са направени с цел доказване на ефективността на набор от методи за преподаване на музикално-сценичните изкуства по отношение на: а) Усвояване на учебната информация, която (тъй като учебният предмет музика е част от дисциплините от естетическия цикъл) представлява част от общата култура на младежите; б) Насърчаване на въображението и творческото мислене на учениците. Сред задачите, поставени на учениците, са: - След прослушване на музикалните характеристики на Одета и принц Зигфрид – главни герои от балета „Лебедово езеро“, на третокласниците се предлага да опишат, как си представят принц Зигфрид и злия магьосник Ротбарт, как изглеждат, с какво са облечени и каква по характер музика трябва да звучи при появяването на всеки от двамата герои. Сходна е задачата да се съпоставят Одета и Одилия, които си приличат много на външен вид, но между тях има една малка разлика. Тук от третокласниците се изисква да опитат да си представят, каква може да бъде разликата, която да помогне да се различат положителният от отрицателния женски персонаж. На децата се предлага да си припомнят „музикалния портрет“ на Одета и да преценят, дали се променя музиката в момента, когато дъщерята на Ротбарт – Одилия, се появява пред принца вместо Одета. - Задача, отправена към учениците от 7. клас, са например да опишат, как си представят сценичния костюм на главната героиня от мюзикъла на Андрю Лойд Уебър „Котките“, дали и как тя ще танцува, докато изпълнява прочутата си песен „Мемори“, как ще бъде декорирана сцената и какво осветление е подходящо в този момент от мюзикъла. В друг електронен ресурс на седмокласниците е предложено да сравнят изображения от постановки на „Котките“ и рок операта „Исус Христос – суперзвезда“, като посочат, дали откриват определени характерни разлики в сценичното облекло на героите от постановките на двете творби, т.е. да открият един от признаците, по които двата музикално-сценични жанра се отличават един от друг.

Интелектуално развитие чрез подвеждащи задачи в електронни учебници по музика за общообразователното училище в България

В настоящото изследване е представен подход за развитие на интелектуални качества у подрастващите чрез използване на разнообразни подвеждащи задачи в електронните учебници по музика за 5., 6. и 7. клас на общообразователното училище в България на изд. „Просвета плюс“ (Минчева и кол., 2016, 2017b, 2018). С цел да се докаже ефективността на разглежданите задачи по отношение развитието на интелектуални качества на учащите, в доклада са анализирани тези електронни ресурси, които съдържат подвеждащ елемент и е изследвано разнообразието в конструкцията на подвеждащите задачи. Чрез анализите се изяснява, че: - Механизмът на действие на подвеждащите задачи е, чрез разнообразни „уловки“ да се стимулира логичното мислене, анализирането на проблема и концентрацията на вниманието на учениците. - Подвеждащите задачи са поместени в учебникците с различни конкретни цели; - Общата цел на всички тях – създаване на условия за подпомагане на интелектуалното развитие на подрастващите – е постигната.

СИСТЕМА ЗА МУЗИКАЛНО ВЪЗПИТАНИЕ НА ОСНОВАТА НА БЪЛГАРСКИЯ

МУЗИКАЛЕН ФОЛКЛОР

С непрекъснатите и задълбочаващи се процеси на глобализация все по-актуален става въпросът за съхраняване на националната идентичност на народите. Естествено, за да има такъв проблем удачно решение, усилията трябва да се насочат към младите хора и най-вече към училищното им образование. Разработената от професор Пенка Минчева стройна система за музикално възпитание предимно на основата на българския музикален фолклор е една от възможностите за решение на проблема. На базата на тази система нашият авторски колектив, на който проф. Минчева е ръководител, създаде учебници по музика, чрез които подрастващите не само да опознаят, но и да заобичат българската народна музика. В първи и втори клас въвеждаме най-често използваните български народни инструменти, които формират и народния оркестър, запознаваме учениците в достъпна за тях форма и с най-типичните разновидности на най-често срещаните неравноделни размери. Такъв е , както и . От втори клас започва изучаването на народни обичаи, които в голяма степен са свързани с музиката. Нотното оgramотвяване, което се състои в трети клас, е проведено на основата на български народни песни – за всяка нота е избрана песен със съответно тоново съдържание – първата песен се изпълнява само върху изучавания в момента тон „ре“, втората – върху „ре“ и новия тон - „ми“, следващата – върху „до“, „ре“ и „ми“ и т.н., докато се достигне до тона „до2“, за който се обяснява, че е повторението на „до“ и, когато го прибавим, поредицата вече звучи завършено. Усвояват се и съответни народни песни. За да стане по-лесно осъзнаването на тоновете височини, сестрите „До“, „Ре“, „Ми“, „Фа“, „Сол“, „Ла“ и „Си“ са герои на приказка. Чрез друга приказка се обясняват нотните стойности и техните съотношения. В четвърти клас се затвърдяват придобитите знания, учениците съчиняват и изпълняват с училищните ударни музикални инструменти акомпанименти към заучавани народни песни, задълбочават се знанията за народните обичаи и танци, чрез народна музика се въвеждат нови понятия. В пети и шести клас се изучават музикалнофолклорните области на България, като във връзка с това учащите се запознават с регионалната специфика на мелодията и начина на пеене, характерните метруми, присъщи музикални инструменти, особености на народните носии, известни народни музикални изпълнители от региона. Носиите и характерните танци за всички фолклорни области в учебниците са представени от Фолклорен ансамбъл „Тракия“, прочут с майсторството на танцьорите, оркестрантите, красиво и богато изработени народни носии от всички фолклорни области, създадени по оригинални облекла. В седми клас продължава изучаването на народни обичаи и традиции, още по-детайлно. Учениците се запознават с особеностите на изключително силно въздействащите народни безмензурни песни, с красива орнаментика и богата мелодия. През тази последна година от нашия учебен курс вече става възможно заучаването и изпълнението от учащите на толкова сложна народна песен. Понятието „алтерация“ се въвежда чрез народна песен, в която единственият променен тон между куплета и рефрена създава напълно различно настроение. В учебния курс, във връзка с темите за народните музикални инструменти и обичаи аз подбирам изпълнения на най-добрите студенти от фолклорните специалности на Академията за Музикално, Танцово и Изобразително Изкуство в Пловдив, на които възлагам изпълнения на музика, свързана с преподаваната материя. В целия учебен курс се изучават и подходящи за възрастта на учениците произведения от български композитори. В електронните учебници към учебните комплекти (онлайн учебници, включващи печатните учебници, музиката, определена за слушане, много допълнителни задачи и нова информация) тази информация е допълнена от фотогалерии, разнообразни творчески задачи, задачи за усвояване на преподаваното, за затвърдяване и проверка на знанията, схеми, таблици, видеофилми, които правят обучението още по-ефективно и атрактивно. Като автор на електронните учебници към учебните комплекти съм горда да споделя, че електронните материали на издателство Просвета са отличени със специалната награда за най-добри

електронни помагала на BELMA (Best European Learning Materials Awards), което е сериозно признание и доказателство за резултатността на системата за музикално възпитание на проф. Минчева и на нашите учебници.

БАРОКЪТ В УЧЕБЕН КОМПЛЕКТ ПО МУЗИКА ЗА ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНОТО УЧИЛИЩЕ В БЪЛГАРИЯ

Отговорността за изграждане на общата култура на младото поколение се носи не само от семейството, но, в много голяма степен, от училището. По тази причина още в учебниците трябва да се създадат условия за формирането ѝ, които да се прибавят към съвкупността от условия за пълноценното изграждане на разностранно ерудирани, ценящи и чувствителни към красивото и стойностното в изкуството млади хора – активни потребители на културни достижения. Това важи с още по-голяма сила за учебниците по дисциплините от естетическия цикъл, в това число и по учебния предмет музика.

В печатния учебник към учебния комплект по музика за 7. клас на проф. Пенка Минчева и кол. (Минчева, П. 2018), който разглеждам в настоящото изследване, най-важното, есенциалното – това, което учениците задължително трябва да запомнят, задължително необходимо за създаването на общата култура на учениците, е поднесено премерено, балансирано, коректно и теоретически издържано. Допълнителна информация за допълване на знанията, е осигурена в книгата за учителя. В тетрадката за ученика са поместени задачи, чрез които получените знания се проверяват и затвърдяват. В електронния учебник към учебния комплект е поместена още голямо количество допълнителна информация под формата на:

- Фотогалерии, онагледяващи учебната информация чрез поредици от впечатляващи изображения по конкретна тема;
- Произведения за слушане и елементи от тях, невключени в печатния учебник, които допълват звуковите впечатления от преподаваната музикална материя и добавят практическа информация към стиловите впечатления на учениците;
- Схеми, таблици, служещи за систематизиране, подреждане на знанията, което допринася за по-голямата използваемост на получената информация;
- Идеи за съчиняване на музика, за ученически проекти и състезания на екипи, чрез които се стимулира както самостоятелното търсене на информация, така и екипната работа;
- Много и разнообразни въпроси и задачи, чрез които възприетата информация се доосмисля, поглежда се от друг ъгъл, създават се нови връзки, така че новите знания да станат по-гъвкави, по-леко възпроизводими, съчетаеми с други форми на знание, съгласуващи се с информацията, получена от другите учебни дисциплини.

За да се обоснова, е достатъчно да разгледам дори само една отделна тема, разгърната в печатния и електронния учебник към учебния комплект (Минчева, П. 2018) – темата за стилового направление Барок, която в този набор учебни помагала е свързана и с темата за творчеството на двамата колоси в музиката – Й. С. Бах и Г. Фр. Хендел.

Въпреки че полифонията е позната много преди появата на стилового направление Барок, именно произведенията на Й. С. Бах и Г. Фр. Хендел, творили в епохата на Барока, я издигат до недостижими висини. По тази причина запознаването на седмокласниците с музикалния Барок е свързано и с изучаване на най-характерното за полифоничната фактурна организация. По същата причина без знания за полифонията, музикалният Барок по-трудно може да бъде опознат и разбран.

В електронния учебник към подтемата за видове полифонична фактура, са поместени прегледни графики на полифонични похвати за изграждане на фактура – iso, канон и имитация, като за по-голяма яснота са предложени графики на двугласна и тригласна имитация. Предлагат се графики и на съпоставка на полифоничен тип фактура с противоположния му хомофонен тип

многоглас.

Разглеждат се, като звукова илюстрация на полифоничния похват имитация, поотделно звучащи записи – звукови примери на Dux и Comes от Фуга dis moll из I том на „Добре темперирано пиано“ от Й. С. Бах.

Поместена е голямо количество допълнителна информация за музикални жанрове, в които са творили барокови автори, както и композитори от по-ново време, за тонови творци от епохата на Барока, задачи, чрез които се осмислят и затвърдяват усвоените знания.

ИЗОБРАЯВАНЕ НА КОНКРЕТНО ВРЕМЕ И МЯСТО В УЧЕБЕН ВИДЕОКЛИП КЪМ УРОЦИТЕ ПО МУЗИКА В ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНОТО УЧИЛИЩЕ В БЪЛГАРИЯ

Обучението по дисциплините от естетическия цикъл в общообразователното училище е насочено, освен към придобиване на определени умения и знания, още и към култивиране у учащите на потребността от общуване с изкуството, с красивото. Тази потребност обаче не би могла да бъде изградена, ако художествените образци, с които подрастващите се запознават в занятията, останат неразбираеми, тъй като човек има нагласата да отрича, да отхвърля това, което не разбира. Това означава, че за постигане на надежден резултат в уроците по музика обучаваните трябва да бъдат подпомагани в осмислянето на представяните опуси. Тъй като музикалната творба е адресирана основно към емоционалния свят на човека, разбирането на произведението в немалка степен е свързано с качествата на емоционалната реакция, която то предизвиква у слушателя. Пряк път към чувствата на възприемащия е обогатяването на впечатленията му чрез прибавяне на средствата за въздействие и на друго изкуство. Чрез съчетаване на изразните средства на две близки по характер, но създадени от различен „материал“ художествени творения се предизвиква значително по-богат емоционален отклик у възприемащия. Опората върху изразния език на друго изкуство не е нова практика в масовото музикално възпитание. За целта традиционно се ползват литературен (най-често поетичен) текст или се показва картина. Въпреки безспорните резултати, тези подходи имат и някои слабости. Възприемането едновременно с музиката, на статично изображение, каквото е картината, не може да отрази например плавните промени настъпващи в музикалния образ при неговото развитие. Произведенията на словесните изкуства, както и музикалните творби, се разгръщат във времето, но динамиката на чувствата на литературната творба не би могла да съответства точно по сила и характер на тази в музикалната пиеса, ако литературното произведение не е използвано от композитора като програма на музикалното. С ускореното развитие на технологиите в ХХ век се появиха нови форми на естетическа практика, каквато е компютърната анимация. Ползването на анимационен филм, създаден на компютър в урока по музика е нов метод за обяснение на музикална структура, музикалноизразни средства, характер на тонова творба. Компютърно генерираните филми, които изработих за нуждите на уроците по музика в общообразователното училище, са създадени според: характера на музикалната творба, с която са озвучени и която се преподава в конкретния урок; промените в този характер – резки или плавни; структурата на произведението; музикалноизразните средства, които композиторът е вложил; съобразени са дори и нуждите на урока. Тъй като изработката на анимационен филм е трудоемка задача, т.е. за подготовка на един учебен видеоклип е необходимо много време, при изготвянето му се търси възможност за онагледяване на възможно най-много информация за музиката, която звучи едновременно с видеоимпресията. Това позволява филмът да се ползва в повече от едно учебни занятия, а музикалната творба във всеки следващ урок, където звучи едновременно с видеоразказа, може да се „вгради“ в занятието като преговор, съпоставка, допълнителен пример към усвояваната в момента информация. От друга страна, компютърният учебен филм трябва да бъде ярък, въздействащ, за да допринесе за пълноценното вникване в характера на музикалната творба, по която е създаден и чието емоционално внушение допълва.

Един от похватите за въздействие е усещането за реалност, което се получава включително и чрез изграждането у възприемащите на представа за конкретно време и място (съответстващо на спецификата на музикалния образ, на времето и мястото на композиране на тоновото произведение). В настоящата статия са анализирани подходите за създаване на представа за конкретно време и място в два учебни видеоклипа по много различни един от друг музикални образци - „Скерцо“ из Соната оп. 2 № 2 от Л. ван Бетовен, предложено за ползване в учебния комплект по музика за 6. клас на СОУ (Минчева и кол., 2007, 2018) и българската народна песен „У Недини слънце грее“ от фолклорната област Добруджа (Североизточна България), предложена за ползване в учебник по музика за 4. клас на СОУ (Минчева и кол., 2000, 2019). Проведено педагогическо наблюдение с ученици от 4. и 6. клас показва по-голям интерес и повишена активност на учениците в уроците, в които са показани видеоклиповете, както и по-добро запомняне на музикалното произведение, което е преподавано чрез тях.

ВЪЗПРИЕМАНЕ НА МУЗИКА ЧРЕЗ УЧЕБНИЦИ ЗА 5., 6. И 7 КЛАС НА ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНОТО УЧИЛИЩЕ В БЪЛГАРИЯ

Основните музикални дейности са три – съчиняване, изпълнение, възприемане на музика. В обучението по музика в общообразователното училище в България се прилагат и трите, като всяка дейност има своя роля в образованието, възпитанието и развитието на младежите. Възприемането на музика, което е обект на настоящото изследване, е достъпна и сравнително лесно изпълнима дейност, а има важно значение за развитие на емоционалната интелигентност, възпитание на естетически вкус и формиране на общата култура на учениците. За пълноценния ефект от прилагането на тази значима дейност при обучението в общообразователното училище обаче е от голямо значение начинът, по който се организира възприемането. Сполучливи примери за технологията на възприемане на музика в общообразователното училище, създадени от проф. Пенка Минчева и разработени в учебниците, в които тя е ръководител на авторския колектив (поредица от учебници на издателство „Просвета плюс“), ще анализирам в настоящата статия. Показът на ново произведение е предхождан от заучаване на основните му теми. Това е необходимо, тъй като: - Впоследствие, при запознаване с цялото произведение учениците са в състояние да откриват всяко ново прозвучаване на тема. Учениците нямат опит да разграничават един от друг елементите на музикалната тъкан, което превръща запознаването с ново произведение в изпитание за слуха им. Предварителното заучаване на темите насочва вниманието на обучаваните, ориентира ги, така че да са в състояние да ги открият при прослушване на цялата творба или предвидената за възприемане част. - Заучавайки темите, учащите определят техния характер. Това е особено ползотворно при запознаване с произведение, в което темите контрастират по характер и е ценен ориентир при осмисляне на музикалната форма. - Заучаването на темите представлява тяхното запаметяване, а това, ако запаметяването е достатъчно дълготрайно, се прибавя към общата култура на обучаваните. Впоследствие, когато в паметта на възприемащите се натрупат достатъчно количество присъщи на конкретен автор музикални интонации, учениците привикват да разпознават не само конкретните произведения, но и „музикалния изказ“ - стила на композитора. - Познатият тематичен материал подпомага разкриването на формата на творбата. Подходите за представяне на музикално произведение, са много разнообразни. Такива са: - Графично представяне на музикалната структура. Ползват се както буквените означения, така и изобразяване чрез схеми. Правят се и сравнения със сходни музикални конструкции, изучавани по-рано; - Съпоставка. При този подход учениците се запознават в един урок с две произведения. В занятието се сравняват биографични сведения за композиторите, истории на създаването на произведенията, жанровете им, характерни похвати на излагане на музикалната мисъл. Цялата учебна информация се разполага на един и същ разтвор на учебника. След тези съпоставки двете

творби прозвучават; - Позоваване на музикални произведения, възприемани по-рано; - Възприемане на произведения на други изкуства в сходен емоционален строй за вникване в емоционалното съдържание на творбата. За тази цел се показват стихове, откъси от проза, картини, правят се връзки с танци; - Насочващи въпроси и задачи. Те са много разнообразни, но винаги са свързани с насочване на вниманието на учащите към звучащия музикален пример, вникване в характера на художествения образ, осмисляне на информацията, която се онагледява с конкретната музикална творба.

КОЛЕКЦИИТЕ В УЧЕБНИЦИ ПО МУЗИКА ЗА ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНОТО УЧИЛИЩЕ В БЪЛГАРИЯ

Колекция, това е група от елементи/обекти, подбрани по общи признаци, същностни черти, предназначение и представляващи определена ценност за подбиращия ги. Колекции често се създават като определен вид хоби (например лични колекции на монети, пощенски марки и мн. др.), за спомен (такива са колекциите на определен вид сувенири от различни посетени места), в други случаи за улеснение на практическа (частни фонотеки на музиканти) и познавателна дейност (например колекциите в природонаучните, етнографските и историческите музеи). По идея на бележития музикален педагог и теоретик проф. Пенка Минчва тези практики намериха приложение и в занятията по музика в общообразователното училище в България, със значение на задачи, затвърдяващи определени знания, развиващи качества и възпитаващи учениците да ценят стойностните образци на музикалното изкуство. За да илюстрирам ефективността на метода, ще разгледам примери из учебните комплекти по музика за 1. - 7. клас на издателства „Просвета“ и „Просвета+“. Сред очевидните основания да се включат такива задачи в образователния процес, е по-трайното усвояване на преподаваната учебна материя. Така задача за съставяне на колекция от обекти, за каквито се е преподавало в занятието, дава възможност в колекцията да се привлекат обектите, съдържащи найесенциалните, определящите вида отличителни черти, а останалите, сходни по несъществени признаци, да се изключат. По този начин се осъзнават и запомнят по-надеждно същностните характеристики, а при участието на целия клас в задачата, колекцията става и по-пълна. При създаването на задачите за колекционирание, включени в печатните и електронни учебници всички елементи са грижливо обмислени, за да са тясно свързани с темата на конкретното учебно занятие, да допринасят за усвояване на информацията и развитието на качества у подрастващите, педагогическото въздействие е целенасочено, за да е оптимално, всеки елемент от задачите е създаден с определена цел. Резултатите, които се постигат чрез задачите за колекционирание, предложени в учебните комплекти, са: - Краткосрочни, свързани с усвояване на преподадената учебна материя; - Дългосрочни – свързани с развитие на интелектуалните качества, разширяване на общата култура, естетическия вкус, възпитаване в почит и любов към музиката, подобряване на: - Наблюдателност - Способност за съотнасяне към друга група обекти - Избирателна способност - Способност за взимане на решения - Способност за обобщаване. Всичко това спомага за подготвянето на ерудирана и емоционално отзивчива публика, допринася за създаване и поддържане у учениците на стремеж към разширяване на общата им култура, а именно ерудирано и стремящо се към самоусъвършенстване младо поколение е една от най-главните цели на обучението по музика.

ВЕЛИКДЕН В ЕЛЕКТРОННИ УЧЕБНИЦИ ПО МУЗИКА ЗА БЪЛГАРСКОТО ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНО УЧИЛИЩЕ

Великден – един от двата най-светли християнски празници, е почитан като основен в източно-православното християнство (това е една от основните отлики с католицизма, при който

на първо място се почита Коледа). Въпреки това светлата духовна същност на празника донякъде е изместена от показното празнуване, от формалното посещение на църква, за да бъдем забелязани там, от възприемането на Великия пост като диета за отслабване и прочистване на организма. Тази утилитарно-консуматорска нагласа не се заключава само в отношението към Великден, тя е много по-широка, но ако се промени нагласата към основен религиозен празник, това е една крачка към по-голяма промяна. За да се състои такава промяна, трябва да се подходи към промяна на виждането на младите хора. Един от начините за това е целенасочената работа в училище, която да започне още с учебниците. Учебните дисциплини от естетическия цикъл, една от които е дисциплината Музика, чрез директното си въздействие върху емоционалния свят на подрастващите, могат да бъдат ценен помощник в това направление.

От друга страна с бурното развитие на комуникациите и глобалистичния начин на мислене, донякъде се губи националноспецифичното, омаловажават се и престават да се поддържат някои традиции, постепенно се променя и начинът, по който възприемаме и преживяваме тези традиции. За съхраняването на стари национални традиции, както и за възпитаване на уважение и респект към тези традиции отново може да се потърси опора във възможностите на учебниците, а също и на съвременните помагала, разработени към тях.

Естествено, педагогическото въздействие, упражнено в един от използваните учебници по една от учебните дисциплини и една от предвидените за изучаване теми не е достатъчно, за да промени обществените нагласи, но в учебниците, които ще разгледам в настоящата статия – тези на авторски колектив с ръководител професор Пенка Минчева (Mincheva at al. 2016, 2017b, 2018a, 2018b, 2019), издателства „Просвета“ (3. и 4. клас) „Просвета+“ (5. - 7. клас), това въздействие е откриваемо във всяка от учебните теми. По тази причина анализирам задачи, включени в тези учебни комплекти. Спирам вниманието си конкретно на електронните учебници, тъй като с новите условия – през втората половина на учебната 2019 – 2020 година учебните занятия се провеждаха онлайн – точно тези помагала станаха особено актуални.

Електронният учебник по музика представлява достъпно от компютър и телефон електронно помагало, обединяващо печатния учебник, звуковите файлове – музиката за възприемане и изпълнение – разместени на съответните страници, с допълнителни задачи към всяка тема, подпомагащи осмислянето, запаметяването, прилагането на усвоената информация. Всичко това прави електронния учебник много полезен при съвременните форми на обучение, обучение онлайн и самообучение. Електронни ресурси се наричат всички задачи, налични в електронния учебник, но не фигуриращи в печатния вариант на учебника, както и записаната музика.

В учебния курс по музика на този авторски колектив темата за Великден присъства от 2. клас, а допълнителните задачи в електронните учебници се появяват от 3. клас. Сред задачите, които са създадени към темата за Великден, са: за 3. и 4. клас, когато децата имат по-интуитивно и нагледно-образно мислене – задачи за свързване на име на празник със снимка, изобразяваща нещо характерно за него; за 4. клас – също и лека кръстославица от празници и обичаи; за 5. клас – свързване на име на празник с обяснено с думи обредно действие, присъщо на празника (някои от тези действия са изпълнявани само в България); както и с български обичай, съпътстващ този празник; задачи-въпроси, повдигащи темата за българското преживяване на празника Великден; за 7. клас – фотогалерия „Страстната седмица: по стъпките на Христос“, в която фотографии на избрани значими места свързани с Христовите страдания, са подредени хронологически.

СЦЕНАРИЙ ЗА СВЕТИННО ШОУ В ЕЛЕКТРОНЕН УЧЕБНИК ПО МУЗИКА ЗА 6. КЛАС НА СОУ

В статията се разглежда творческа задача за създаване на сценарий за светлинно шоу по музиката от електронната творба „Ориент експрес“ на Жан-Мишел Жар. Задачата е една от многото творчески задачи, поставени на учениците от 6. клас на общообразователното училище в България в електронния учебник към учебния комплект по музика на издателство „Просвета +“ [6]. Тази, както и други творчески задачи, е конструирана така, че, освен да създаде импулс за градене, за създаване на нещо ново и красиво, да провокира фантазията на учениците и потребността им да творят, да изразяват себе си чрез съзидание, но също и съдържа необходимостта да се опознае в детайли и от различни страни музикалният образ, върху който ще се изгради видеото, който ще бъде обогатяван и доизразяван със средствата на светлината. Естествено, техническите детайли за създаване на светлинно шоу не са представени на шестокласниците, от тях се изисква да опишат светлинните ефекти, които считат за най-пълноценно отразяващи спецификата на музиката по най-впечатляващия начин. За улесняване на тяхната работа са посочени критерии, с които да се съобразяват при изпълнение на задачата. Предвидени са също и подготвителни задачи, осигуряващи впечатленията, които да послужат като база за фантазните образи на шестокласниците. Условието на задачата изисква разделяне на класа на отделни екипи и състезание между тях. Тази форма на решаване е предпочетена пред общото изпълнение на задачата в класа, където се създава единствен сценарий, тъй като при екипната работа се възпитава комуникативност, толерантност, способност за пренебрегване на собственото его в името на общия успех.

СЦЕНАРИЙ ЗА ВИДЕОКЛИП В ЕЛЕКТРОНЕН УЧЕБНИК ПО МУЗИКА ЗА 6. КЛАС НА ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНОТО УЧИЛИЩЕ

В статията е разгледана творческа задача за създаване на сценарий за видеоклип към електронна музикална творба. Задачата е поставена в електронен учебник, част от учебен комплект по музика за 6. клас на общообразователното училище в България. Електронната музика обичайно е по-трудно разбираема от шестокласниците, което изисква допълнителни усилия от авторите на учебници и учителите. От друга страна, у подрастващите съществуват потребителски нагласи и агресивност, един от начините за борба с които са именно творческите екипни задачи, насочени не само към опознаване и вникване в музикалния образ, към вживяване в него, но също и към постигане на сплотеност при работата в екип, на умение за пренебрегване на собствените интереси в полза на общия успех.

ЗАПОЗНАВАНЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ОТ 6. КЛАС С КОМПЮТЪРНИ ПРОГРАМИ ЗА НОТОПИС И АУДИОРЕДАКТИРАНЕ ЧРЕЗ ЕЛЕКТРОНЕН УЧЕБНИК

Електронният учебник по музика представлява вариант на печатния, който, освен неговите пълни страници включва и музикалните произведения, предвидени за възприемане, и песните избрани за заучаване и изпълнение. Към това задължително съдържание в електронния учебник по музика за шести клас на общообразователното училище в България, който ще разгледам (Музика за 6. клас на издателство „Просвета +“), песните предвидени за изпълнение от учениците са записани в два варианта – и със солова партия, и само инструменталният акомпанимент, който да се ползва за съпровождане на ученическите изпълнения. Отделно са поместени много и разнообразни задачи, въпроси, допълнителни сведения по темата на конкретно учебно занятие, кастинги, пъзели, кръстословици, игри. Целта на това разнообразие от ресурси е да се поднесе новата информация максимално достъпно, интересно, атрактивно, така че шестокласниците да я усвоят трайно, надеждно и с удоволствие.

Според учебната програма по музика за 6. клас, одобрена от Министерството на образованието и науката в България, учениците трябва да придобият умения да изтеглят от

интернет необходима информация, музика, а също и да си служат с компютърни програми за нотопис и аудиоредактиране.

За тази цел в електронния учебник по музика са избрани безплатни компютърни програми, за да може всеки ученик да си ги набави без това да му струва допълнителни средства. Софтуерът, който се препоръчва за изучаване, е достъпен, интуитивен, голяма част от важните функции са видими в основния прозорец, т.е. не е необходимо да се изразходва излишно време в търсенето им. Най-използваните бутони имат сходен изглед с тези на устройства за четене на музика, което допълнително създава опора при първоначалното стартиране на програмата. Така най-беглите впечатления от нея са за средство, което ще бъде лесно опознаваемо и използваемо, полезно и забавно, а не недостъпно и отблъскващо.

В България има деца от малки селища, съответно с неголеми шансове да познават компютър и интернет, както и немалко ученици, чийто майчин език не е български и които се справят трудно с всяка нова информация. Голяма част от тези деца не са мотивирани да учат и много често напускат училище при първа възможност. По тези причини е особено важно да се направи учебната информация леко достъпна, дори тя да се отнася за компютърен софтуер; да се поднесе интригуващо и увлекателно.

За нуждите на обучението са избрани програмите MuseScore – за нотопис и запис на нотен текст като звуков файл; и Audacity – за аудиоредактиране и премахване на вокал от запис. Отначало подробно е обяснен начинът за придобиване на тези програми – къде и как да се търсят в интернет и как да се инсталират. Следват забавни упражнения върху изтеглени от интернет файлове с музика по избор на класа, от които да премахнат солевата партия и да използват получения съпровод за собствени изпълнения, както и с пример на кратка фраза от самба, която шестокласниците да препишат в MuseScore, да я запазят като звуков файл да изберат подходящ тембър за акомпанимента ѝ и да го нотират, и да добавят симулиран от тях съпровождащ тембър в Audacity. Авторите на електронния учебник предлагат на учащите да работят, разделени на няколко екипа, след което да се организира конкурс за най-сполучлива аудиоредакция.

Задачи за опознаване на регионален хумор и възможности за драматизация предоставени в електронен учебник по музика за 6. клас на СОУ

В доклада се разглеждат две задачи, поставени в електронен учебник по музика за 6. клас на СОУ в България и насочени към опознаването от шестокласниците на психологическите особености на жителите на фолклорните области Северна България, Добруджа и Шоплука. В едната задача учащите съпоставят шопския и габровския хумор по зададени в електронния учебник критерии. В другия електронен ресурс на шестокласниците се предлага да се разделят на два екипа, като участниците в единия екип драматизират избран от тях разказ от Елин Пелин, в който се описва животът на шопите, а членовете на другия екип драматизират, също по свой избор, разказ от Йордан Йовков, в който е описан животът на добруджанците.

За отдадеността на изпълнителите на музика на концертната дейност

На основата на анкета, проведена сред професионални изпълнители на музика с малък, среден и голям концертен опит, за да бъдат съпоставени емоционалните им нагласи, изследвам влиянието на интензивните занятия по музикален инструмент и сценичните изяви върху самочувствието, творческата нагласа, способността за критична самооценка, емоционалната самодисциплина на музикантите-интерпретатори.

ГРАДЕНЕ НА СТИЛОВ УСЕТ И ПОВИШАВАНЕ НА СТИЛОВАТА КУЛТУРА ЧРЕЗ

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА КЛАВИРНИ ТВОРБИ НА ДРУГ МУЗИКАЛЕН ИНСТРУМЕНТ

Стиловата култура и стиливият усет не са единствените, но са сред основните качества, които отличават професионалния изпълнител на музика от любителя. Докато създаването на стилова култура представлява натрупване на систематизирани знания, подредени впечатления за стилово присъщите черти в творбите на композитори, специфичното в идейни течения, национални школи, изпълнители, то стиливият усет е свързан със способностите за оценка и взимане на решение относно стиловата коректност на възприемана интерпретация, както и за създаване на собствена изпълнителска концепция за дадена творба. Това показва, че стиловата култура и стиливият усет са от голямо значение за изпълнителя на музика и трябва да се положат достатъчно грижи за формирането и развитието им у учащия изпълнител.

В по-ранна своя публикация (Филева, 2019), наред с много други методи, препоръчвам аранжиране и изпълнение на клавирно произведение на друг музикален инструмент с цел изясняване и обогатяване на изпълнителската концепция. В настоящата статия ще разгледам възможното приложение на този метод за разширяването на стиловата култура и задълбочаването на стиливия усет на учащия интерпретатор. Различните педагогически цели на прилагане на метода обуславят и разликата в начина на ползване на аранжирания за друг музикален инструмент – когато методът се използва за създаване и прецизиране на интерпретацията на конкретна пиеса, се работи върху произведението, което се усвоява на пиано, а когато се търси разширяване на изпълнителския кръгзор и задълбочаване на знанията за стил (на определен композитор, идейно течение, национална школа, композиционна техника), пиесите, които се аранжират, не се изучават и на пиано. Разработих този метод в два варианта:

- Аранжимент и изпълнение на пиеса на родствен с пианото клавишен инструмент;
- Преработка и изпълнение на солиращ инструмент с акомпанимент на пиано. В тази му разновидност методът е особено подходящ за изпълнители, чийто първи инструмент не е пиано. Ползите се постигат чрез:

- Съобразяване с възможностите на инструмента, за който се аранжира. При преработката за солиращ инструмент и пиано трябва да се съобразят възможностите на другия инструмент – диапазон, звучене на отделните регистри, щрихи, специфични похвати за тоноизвличане – с индивидуалните черти, стиловите особености и емоционално-логичната специфика на пресъздавания музикален образ. Решенията, които се взимат след изпробване на различни варианти, допринасят много за прецизиране на стиливия усет на изпълнителя.

- Владее на музикален инструмент. Преработвайки и свирейки подбрани спрямо конкретните творчески цели произведения на основния си музикален инструмент, който владее в по-голяма степен от пианото, изпълнителят ще бъде в състояние да изсвири повече творби, да намери по-подходящи изразни средства (които на своя музикален инструмент владее и по-добре) и така, чрез по-обемния и по-добре опознат фактически материал, да вникне по-дълбоко в спецификата на определен стил.

- Нов тембър. Прозвучаването по нов начин на пиесата и възприемането на звука на другия инструмент, а също и на съчетанието на тембъра на този инструмент с тембъра на пианото допълнително подсказват идеи на изпълнителя.

В някои случаи музикалният инструмент, който владее изпълнителят, не може да се причисли към групата инструменти, използвани от автора, чийто стил се разглежда; да е нехарактерен за стилово направление; или нетипичен спрямо националните традиции на изследваната школа. На пръв поглед изпълнението на пиесата на нетрадиционен спрямо стила на автора музикален инструмент за целите на изграждане на стилов усет изглежда като противоречие. Точно това обаче дава неочаквани възможности, тъй като прозвучаването на различен от набора инструменти, считани за присъщи да даден стил, може да разкрие неподозирани черти на художествения образ.

Психологически поглед върху личността и творчеството на Иван Спасов

В доклада се прави причинно-следствена връзка между индивидуалните особености на личността на българския композитор Иван Спасов и специфичните черти на музикалното му творчество. Особено внимание е обърнато на последния творчески период на Спасов и на относително малката промяна в стила на автора след сполетялата го лична трагедия - ранната смърт на единствената му дъщеря.

ЗАДАЧИ ЗА РАЗВИТИЕ НА НАБЛЮДАТЕЛНОСТ В ЕЛЕКТРОНЕН УЧЕБНИК ПО МУЗИКА ЗА 4. КЛАС НА БЪЛГАРСКОТО ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНО УЧИЛИЩЕ

Наблюдателност, това е способността да се отбележат, запомнят и възпроизвеждат възможно най-много детайли от възприетия обект. Обикновено се смята, че по-добрата или по-слаба наблюдателност е свързана само със зрителната информация, но голямо количество детайли, които могат да бъдат отчетени или да останат незабелязани, предоставя също и слухът. Така например в едно прослушано музикално произведение един възприемащ може да отбележи особености на хармонията, на фактурата, на формата, експресивни ходове във вътрешните гласове, различни похвати, с които си служи изпълнителят. При прослушване на същото музикално произведение друг възприемащ може да отчете единствено сопрановата мелодия и, в някои случаи, дори да не запомни и нея. Тази съпоставка дава възможност да се направи извод относно ползата от наблюдателността по отношение богатството и пълноценността на възприятието. Ползността на наблюдателността обаче не се изчерпва само с пълноценността на естетическата наслада от възприемане на произведение на изкуството. Тя е свързана с успешността на изпълнение на всяка задача, тъй като предоставя на решаващия задачата повече, по-точна и по-детайлна информация. Някои хора притежават многообхватна наблюдателност, при други тя не е особено добра. Във всички случаи обаче това ценно човешко качество подлежи на развитие и усъвършенстване. Естествено, голямата полза от наличие на добра наблюдателност и фактът, че тя може да бъде усъвършенствана, показва, че за развитието ѝ трябва да се полагат грижи в училище. Условия за развитие на наблюдателност трябва да бъдат създадени още в учебниците, като се предвидят достатъчно количество задачи, полезни в това отношение.

В електронния учебник по музика за 4. клас на общообразователното училище в България, който ще анализирам в настоящото изложение, са поместени няколко групи задачи, които, освен насочеността си към усвояването на учебната информация, имат пряко отношение и към развитие на наблюдателност.

В една от тези групи задачи трябва да се поправят грешки в писмен текст. Наблюдателността, в случая проявена като способност бързо и точно да се открие къде, какви и колко са грешките, без да са налични никакви други ориентири, заедно с надеждно усвоените знания, е от съществено значение за справянето с тези задачи.

Други електронни ресурси представляват задачи за подреждане на понятия, музикални инструменти, знаци, използвани в нотен текст, в групи. Тук наблюдателност е нужна, за да се открият своевременно елементите, принадлежащи към определена група, или непринадлежащи към нито една от посочените групи.

Подреждането на елементи в таблица – друга група електронни ресурси в учебника – е свързано с бързо ориентиране в логиката на съставяне на таблицата, съпоставянето на елементите, чиито места ще се търсят, вече по два типа признаци и намиране на точното място на всеки елемент според специфичното за него съотношение на тези два типа признаци. В интерес на по-доброто развитие на наблюдателност и затвърдяване на знанията на учениците,

при някои от таблиците в отделни клетки трябва да бъдат поместени два или повече елемента, а други клетки да останат непопълнени.

Специфична група са задачите за избор на повече от един верен отговор. В тези задачи са поместени твърдения, от които да се изберат коректните. За разлика от задачите с един правилен отговор, тук количеството верни отговори не е известно предварително. Не се знае и това, дали изобщо има точен отговор, а също и това, дали всичките отговори няма да се окажат правилни. В тези случаи наблюдателността, умението да се преценява след извличане на възможно най-голям брой характеристики, определено има важно значение за успешното решение.

Анализът на клавирни цикли за подобряване на връзката между обучението и бъдещата практика на музикалния педагог

Определен брой от пиесите, формиращи клавирния репертоар на студентите, които специализират музикална педагогика, се избира според предвидения за слушане музикален материал в общообразователното училище. Част от този материал представлява детски пиеси, обикновено включени в цикли. Ако студентите чрез слушане и анализ опознаят всички пиеси от цикъла (тъй като те нямат достатъчно време да го усвоят изцяло), те ще могат да предадат на своите ученици по-убедително и въздействащо смисъла, сюжета, образността на цикъла, както и спецификата на персонажите. Това е важно знание, което участва и във формирането на фонда "музикална култура" на учащите. Постигнатата по този начин връзка между обучението и бъдещата практика подобрява качеството на образованието на бъдещите учители по музика.

СВЕТОСТТА НА КОЛЕДА И ОПТИМИЗМЪТ НА НОВА ГОДИНА, ОТРАЗЕНИ В ЕЛЕКТРОНЕН УЧЕБНИК ПО МУЗИКА

В празнуването на Коледа през вековете са били вплитани множество народни и дори регионални традиции, които отмират, отхвърлени и постепенно забравени от съвременния човек. Сега все повече основният смисъл на празника – съкровенията почит към новородения Бог, жертвал себе си заради всички нас и към неговата майка Света Богородица – е изместен от купуване и получаване на интересни, впечатляващи, ефектни коледни подаръци, от подреждане на пищна трапеза, от богато коледно угощение. От друга страна изпращането на старата и посрещането на новата година традиционно е свързано с очакване на нещо ново и добро, на положителна промяна, на щастие, благополучие, сбъждане на мечти. Все повече тези лични, интимни очаквания се изместват от грижите, къде ще посрещаме Нова година, какво ще облечем за да направим по-силно впечатление, с какво ще се храним в празничната вечер. Коледа е религиозен празник, специфичен за християнското вероизповедание, докато Нова година се празнува в културите, в които има летоброене. Коледа има определена дата, а Новата година за различните култури започва в различен сезон. Още от този бегъл поглед става ясно, първо, че двата празника се различават същностно и второ, че комерсиализацията на бита и мисленето ни в голяма степен е уеднаквила и все повече уеднаквава тези, по същество много различни празници. За да се ограничат проявите на негативните тенденции, които изместват основния акцент от празниците, превръщайки ги в поводи за демонстрация на собствения ни успех в обществото, е важно да се повлияе още върху възпитанието на подрастващите. Когато се търси въздействие, с което да се преодолее вече вкоренени в съзнанието на младежите нагласи, е необходимо да се подберат средства, които да са съвременни, за да извикват доверие, да са харесват, да са атрактивни за младите хора. Прекарващи все повече време пред компютърния екран, общуващи чрез телефоните си, подрастващите все повече привикват да се доверяват на електронния начин на комуникиране, както и на търсене и намиране на необходимата

информация по електронен път. В синхрон с тези нагласи е новото учебно средство електронен учебник.

Вярна на идеята, че пищността, зрелищността, самодоказването и самоизтъкването нямат връзка и не трябва да помрачават един от двата най-светли християнски празници – Коледа, поставям като **цел** на настоящото изследване открояването чрез поместените в електронния учебник задачи на разликата в характера на двата големи, следващи непосредствено един след друг празници, т.е. на богатата задушевност, скромност и доброта на Коледа и бляскавата пищност и заразителен оптимизъм на Нова година.

В настоящото изследване разглеждам електронния учебник по музика за 4. клас на общообразователното училище в България на издателство „Просвета“. Двата празника са отразени с:

- 2 презентации, организирани като екипни задачи. Тъй като работата в екип допринася за създаване на отношения на взаимопомощ, на пренебрегване на индивидуалистичните нагласи в името на успеха на общото дело, този начин на организация е в синхрон с целите на изследването.

- 2 фотогалерии, създадени за подкрепа на впечатленията, натрупани от презентациите с допълнителна ярко въздействаща зрителна информация. Тъй като човек получава основната част от информацията, с която оперира, по зрителен път, запознаването с изложените фотографии допълнително усилва въздействието на ученическите презентации.

НОТНО ОГРАМОТЯВАНЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ОТ 3. КЛАС НА ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНОТО УЧИЛИЩЕ В БЪЛГАРИЯ ЧРЕЗ ЕЛЕКТРОНЕН УЧЕБНИК

Нотната грамотност не е неотменно необходима на съвременния човек. От друга страна, нотата е по-сложен знак в сравнение с буквата, тъй като с един нотен знак се записват едновременно две от характеристиките (двете най-съществени) на тона – височина и трайност. Тази особеност на нотното писмо означава, че, за да се разчете нотен текст, трябва да се положат по-големи усилия, отколкото за разчитане на словесен текст, т.е. нотното огромотяване, като по-сложно, има отношение към ускоряване на интелектуалното развитие на учениците, които го усвояват.

Според учебната програма по музика, одобрена от Министерството на образованието и науката в България, учениците се запознават с нотното писмо в 3. клас. Като пример за удачна практика за усвояване от малките ученици на знаците за нотирание ще разгледам учебния комплект на авторски колектив П. Минчева, Кр. Филева и Д. Кацарова, издателство „Просвета“ [4, 5], като спра вниманието си предимно върху електронния учебник [5].

Тъй като в 1. и 2. клас за представяне на времевите отношения са използвани т. нар. „ритмични срички“, сега те могат да се използват като опора при въвеждането на нотните стойности. Това е направено в печатния вариант на учебника чрез приказката за мечото семейство. Чрез тази приказка по достъпен за малките ученици начин са въведени понятията за цяла нота, половина, четвъртина и осмини. Така названията на нотните стойности – новата информация – се свързват с познатите срички, като едновременно на учениците се показват и съответните им нотни стойности. Това е последвано от подходящи задачи и упражнения за затвърдяване на новите знания. В електронния учебник е създадена задача, в която са изписани ритмични срички и нотни стойности, като от третокласниците се изисква да свържат ритмичните срички със съответните ритмични групи, записани с нотни стойности. Създадени са и задачи, с които да се затвърди разликата между двете основни понятия: тонова трайност (продължителност на звучене на тона) и нотна стойност (записът на тази продължителност). Означаването на размера е особено важно, затова на доизясняването му в електронния учебник са посветени достатъчен брой задачи, които имат връзка с математиката. За възпитаване на увереност в своите знания, както и за сигурно усвояване на учебната информация, някои от тези задачи са „подвеждащи“. Създадени са и ресурси за доизясняване приложението на знаците за повторение.

След няколко урока третокласниците се запознават с друга приказка – „Приказката за нотите“, чрез знанията за нотите от до1 до до2 се преподават постепенно, т.е. спазва се принципът на последователност, като във всяко следващо занятие се търси връзката с вече представеното. Онагледяването е широко застъпено – следван е и принципът на нагледност, като показът на новото се опира на богат набор от средства.

Задачите от електронния учебник подпомагат усвояването на току-що преподадения материал. Такова предназначение имат песента на нотата „До“, на „Ре“, задачата да се определи мелодическото движение на песента „Орач оре“, тайните песни на двете ноти. Такива задачи са съставени при преподаване на всяка следваща нота.

За проверка на нивото на усвояване, както и за затвърдяване на знанията са изготвени и голям брой тестови задачи, поместени в края на темата за нотно огромотяване. Тъй като са достатъчно многобройни и разнообразни, тестовите задачи могат да подпомогнат проверката на знанията както на целия клас, така и на групи или на отделни деца.

ЛОГИКА НА ПОДРЕЖДАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯТА В УЧЕБНИК ПО МУЗИКА ЗА 7. КЛАС НА ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНОТО УЧИЛИЩЕ В БЪЛГАРИЯ

Едно от средствата за повишаване ефективността на преподаването на учебна материя е

логичното подреждане на информацията, предвидена за усвояване. Тъй като в учебните програми по музика за всеки клас са застъпени по няколко големи теми, а в 7. клас учебните занятия са по-малко, отколкото са били в 1. - 6. клас, е от особено голямо значение учебният процес по музика на седмокласниците да бъде прецизно оптимизиран. Като пример за логично и резултатно подреждане на учебното съдържание, ще разгледам учебника по музика за 7. клас на СОУ [7], където е избран следният път на структуриране на материала:

Отначало учениците отбелязват двата важни есенни национални празника – 6. и 22. септември (Съединението и Независимостта на България) с изучаване и изпълнение на песни. Чрез анализ на поетичния текст у седмокласниците се затвърдява убеждението, че народното творчество е сред вай-важните фактори за съхранението на българското национално самосъзнание в мрачните векове на турското робство. Този извод мотивира учащите и е сполучлив преход към следващата тема – особеностите на българската народна песен. Те могат да се обособят в две групи – мелодически и метроритмически. Сред мелодическите особености се откроява голямото интонационно разнообразие, което има за резултат деликатно пресъздаване на емоционално съдържание. Темата за височинните особености е логично свързана и с темата за метроритмичното многообразие на българския музикален фолклор, а тази тема, която също е разгледана – с темата за танцовия фолклор. Един от танците по традиция в България се изпълнява на Нова година. Така естествено се достига до темата за зимните празници – Коледа и Нова година. Заучаването на подходящи народни песни, свързани с традицията на празнуване на зимните религиозни празници води до темата за богатите обичаи, в чиято основа стоят вярванията и стремежите на българина. Тъй като обичаите и обредите са свързани и с народните песни, и с народните танци, темата за обичаите, обредите и празниците на българина обобщава изучаваното дотук.

Другият голям раздел в учебника обхваща западноевропейската музика. Разглеждайки творчеството на велики композитори от бароковата епоха, виенските класици и бележити представители на романтизма, е направено обобщението (и съответно – връзката с предходната тема), че през тези векове на разцвет на музикалното изкуство в Западна Европа нашата страна е преживявала най-тежкия период от своята история – турското робство, през време на което професионалната ни музика не е имала възможността да се развива, както западноевропейската. От края на XIX век до наши дни талантливите родни музикални творци са създали и създават музика, която се разпространява и цени далеч зад пределите на България. Примери за това са взети от биографиите на българските композитори-класици, както и на техни следовници – композитори като Петър Керкелов и Любомир Денев. Запознаването с творчеството на новата генерация български тонови творци повдига въпроса и за новите изразни средства – съвременния музикален език.

Чувства и образи – видеоклип по Багатела № 24 из „24 багатели за пиано” от Иван Спасов

На базата на споделеното в автобиографичните книги на пловдивския композитор Иван Спасов, негови интервюта и подробен анализ на пиесите от клавирния цикъл „24 багатели за пиано” изработих видеоклип по последната миниатюра от цикъла.

Народната песен „Мори девойкьо, сънце на зайода“ в Багатела № 3 из клавирния цикъл „5 багатели“ на Асен Диамандиев

Р: В доклада се проследяват постепенните промени в характера на българската народна песен „Мори девойкьо, сънце на зайода“ като тема на Багатела № 3 из клавирния цикъл „5 багатели“ на Асен Диамандиев.